

Fredagen den
15 februari 1980

Fredagen den 15 februari

Kl. 09.00

§ 1 Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

§ 2 Om åtgärder för att säkra fortsatt svensk tillverkning av gummistövlar m. m.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER erhöll ordet för att besvara *Grethe Lundblads* (s) den 29 januari anmälda fråga, 1979/80:294, och anförde:

Herr talman! *Grethe Lundblad* har frågat mig vilka åtgärder jag, eventuellt tillsammans med arbetsmarknadsministern, tänker vidta för att säkra fortsatt svensk produktion av gummistövlar, lätta gummiskor och tennisbollar.

Som svar på frågan vill jag anföra följande.

Av försörjningsberedskapsskäl har Tretorn AB fr. o. m. år 1977 erhållit statligt stöd för att upprätthålla viss produktion och produktionskapacitet i fråga om gummistövlar.

Hösten 1978 slöts ett avtal mellan överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) och Tretorn för åren 1979–1981. Enligt avtalet skulle företaget under denna period erhålla försörjningsberedskapslån på totalt 19,5 milj. kr. Enligt ett särskilt sysselsättningsavtal skulle företaget under år 1979 härutöver erhålla ett särskilt bidrag.

Inte desto mindre begärde Tretorn redan ett halvår senare hos ÖEF att ytterligare försörjningsberedskapslån skulle utgå för år 1980. ÖEF fann emellertid inga skäl att ändra avtalad kapacitetsersättning.

Regeringen har intagit samma ståndpunkt som ÖEF. Inom de begränsade ekonomiska ramar som det ekonomiska försvaret har till sitt förfogande måste en lång rad angelägna behov kunna tillgodoses. Jag vill här peka på kravet att trots starkt ökade kostnader upprätthålla försörjningsberedskapen på olje- och tekoområdena. Detta innebär att noggranna överväganden måste göras både då det gäller vilka varor som skall anses oundgängliga från försörjningsberedskapssynpunkt och i fråga om valet av metoder för att tillgodose behoven.

Då det gäller produktion av lättgummiskor vill jag nämna att Tretorns tillverkning upphörde redan under första halvåret 1979. Någon anledning att av försörjningsberedskapsskäl stödja en tillverkning av tennisbollar kan inte föreligga.

Som arbetsmarknadsministern framhöll i riksdagen i december kommer självfallet alla tillgängliga arbetsmarknadspolitiska medel att sättas in för att söka lösa problemen för de anställda vid Tretorn.

Om åtgärder för att säkra fortsatt svensk tillverkning av gummistövlar m. m.

*Om åtgärder för
att säkra fortsatt
svensk tillverkning
av gummistövlar
m. m.*

Jag har inhämtat att Näringslivsdelegationen i Malmöhus län har tagit initiativ till en konsultundersökning. Syftet med undersökningen är att få fram förslag som kan medföra fortsatt produktion hos Tretorn AB och därmed i möjlig utsträckning bereda fortsatt sysselsättning åt den nu varslade personalen.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag vill gärna tacka handelsministern för svaret. Tyvärr tycker jag att det ger uttryck för en kallsinnig passivitet som är djupt oroande.

Personer som finns nära inpå Tretorn i Helsingborg är inte kallsinniga. De är faktiskt upprörda över det sätt på vilket denna fråga har handlagts. Vi får komma ihåg att Tretorn så sent som i oktober 1979 sade att efterfrågan på gummistövlar och golf skor var god. Och de anställda vet att företaget har svårt att leverera alla i Sverige efterfrågade stövlar och att kapaciteten egentligen skulle kunna ökas. Ändå vill Tretorn AB – troligen av ekonomiska skäl – lägga ner denna tillverkning, som är mycket specialiserad och som företaget är helt ensamt om i Sverige. Läggs denna tillverkning ner, kommer vi i fortsättningen inte att producera gummistövlar i Sverige.

Gummistövlar är faktiskt en livsviktig vara för många betydelsefulla delar av vårt land – för försvaret, för den viktiga livsmedelsindustrin och för den ekonomiskt mycket betydelsefulla gruvindustrin.

På Tretorn finns nya effektiva maskiner för denna produktion och specialtrimmad personal. Orderingången har alltså varit god, och priskänsligheten är inte så stor på dessa speciella arbetsstövlar. Man förstår alltså att personalen vid Tretorn och befolkningen i Helsingborg är upprörda över vad som har skett.

Jag har tidigare med handelsministern tagit upp frågan om att Tretorn AB eventuellt skulle kunna samarbeta med andra skoindustrier som staten stöder av beredskapsskäl. Tretorn AB vill lägga ner, men jag undrar ändå om inte regeringen bör medverka till att produktionen fortsätter under dessa förhållanden. Skulle inte Tretorns Stövel AB kunna överleva som ett bolag inom Skogruppen AB?

I anslutning till detta vill jag också fråga handelsministern: Vilka kontakter har förekommit mellan handelsdepartementet, överstyrelsen för ekonomiskt försvar och Tretorn? Har koncernledningen varit villig att fortsätta produktionen av stövlar och lättgummiskor med visst försörjningsberedskapslån eller -bidrag? Har man varit villig att överlämna produktionen till annan producent?

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Man kan inte säga att vi har visat kallsinne här. Grethe Lundblad, eftersom regeringen ju faktiskt har varit beredd att ge och har givit omfattande stödpengar till Tretorn under årens lopp. Vi har också haft ett avtal som varit giltigt och täckt åren t. o. m. 1981. Att företaget ett halvår efter att man har slutit ett sådant avtal begär ytterligare pengar ger underlag

för en viss eftertänksamhet beträffande vad som är klok politik fortsättningsvis – det finns ju inte outtömliga förråd av pengar för att klara försörjningsberedskapen. När dessutom överstyrelsen för ekonomiskt försvar anser att den har alternativ för hur man skall få tillgång till en sådan produkt som gummistövlar i ett krisläge måste regeringen komma fram till de slutsatser som vi i detta fall har gjort.

Vi visar inte heller något kallsinne gentemot de anställda som har drabbats av dessa stora påfrestningar. Vi får verkligen hoppas att de olika undersökningar som nu görs för att få fram förslag till hur åtminstone delar av denna produktion skall kunna fungera skall vara framgångsrika. En konkurs innebär ju inte nödvändigtvis att all sysselsättning upphör. En konkurs innebär ju i själva verket att långgivare och kapitalägare förlorar pengarna och att företaget, om det har minimal lönsamhet eller förmåga att betala löner, kan klara sig utan stora kapitalkostnader. Vi har haft omfattande överläggningar såväl med överstyrelsen för ekonomiskt försvar som med Tretorn för att försöka finna någon form av lösning.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag tycker ändå att handelsministern med hänsyn till den oro som finns i världen och det ofta deklarerade ansvaret för landet borde se till att en så viktig produktion bibehålls i Sverige. Vad som nu kan komma att hända rent företagsekonomiskt, vilket också är upprörande, är att maskinerna flyttas ur landet och personal friställs. Vi vet alltså att länsstyrelsen och Näringslivsdelegationen i Malmöhus län försöker finna möjligheter att rädda stöveltillverkningen genom att skapa en annan företagsstruktur eller att rekonstruera företaget på något sätt.

När det gäller skoförsörjningsberedskapen har jag också tagit reda på att staten har bidragit till att Skogruppen AB fått 16 milj. kr. för att köpa fem företag i skobranschen som hade svårigheter. Man har också under innevarande budgetår givit dessa företag ett sammanlagt stöd genom försörjningsberedskapslån på 11,6 milj. kr. Man har alltså från statens sida redan satsat stora pengar på skoområdet. Därför kan inte gummistövlarna komma i en speciell situation. Och man behöver inte ange oljekrisen som skäl för att inte ge företaget ett lån. De bolag som inköptes av staten hade tillsammans 582 anställda. Tretorn har i dag 600 anställda som varslas om uppsägning, så katastrofen är stor.

Med anledning av det stöd som har givits via Skogruppen AB skulle jag vilja fråga handelsministern: Vill handelsministern på förhand säga nej till stöd för produktion av Tretornstövlar och eventuellt andra gummiskor genom försörjningsberedskapslån, om produktionen kan fortsättas av ett annat företag som övertar maskinutrustningen och om berörda arbetare och tjänstemän på så sätt kan beredas fortsatt arbete? Vill statsrådet på förhand säga nej till en sådan lösning, som ändå ligger inom möjligheternas ram?

Fredagen den
15 februari 1980

*Om åtgärder för
att säkra fortsatt
svensk tillverkning
av gummistövlar
m. m.*

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Det är väl klokt att inte på förhand säga nej. Grethe Lundblad, lika väl som man inte heller bör säga ja på förhand. Man får granska varje fråga och varje förslag till lösning med hänsyn till dess egna meriter, och det är vi beredda att göra.

Grethe Lundblad talar om den oro som finns i världen, och jag vill instämma i det. Det är också anledningen till att vi trots de oerhört stora kostnaderna på oljeområdet är i färd med att förbättra försörjningsberedskapen i det avseendet. Men vi liksom Grethe Lundblad är ju i den belägenheten att vi, eftersom vi nu inte kan satsa på allting, måste väga varor mot varandra och ta hänsyn till vad som är allra mest angeläget ur försörjningsberedskapssynpunkt, och uppbyggnaden av oljelagren och satsningarna på tekoindustrin drar med sig oerhört stora kostnader.

Vad sedan gäller Skogruppen AB är ju det en företagsgrupp som nu har lyckats att komma på fötter och att få skoindustrin att delvis fungera på ett rimligt sätt. Det går inte att tvinga den att överta ytterligare företag, vilket skulle kunna äventyra hela skotillverkningen.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag tycker det är upprörande att man lugnt kan se på hur en lönsam och modern produktion läggs ned, speciellt med tanke på att denna produktion är av betydelse för landet. Vi vet dessutom att produktionen, om vi skall köpa den på världsmarknaden, måste hämtas från länder som ligger långt borta. Det är möjligt att man i dag kan få dessa stövlar till ett lägre pris i utlandet, men man kan då absolut icke få den kvalitet som tillverkas vid Tretorn AB.

Företaget har en god orderingång, och det finns en stor efterfrågan på stövlarna. Är det då verkligen inte skäl för regeringen att på ett mer aktivt sätt medverka till att den här produktionen bibehålls? Om en omstrukturering av företaget skulle kunna komma till stånd så att man kan behålla personalen, som är specialtrimmad för detta arbete, och så att man också kan bibehålla maskinparken inom landet, finns det då inte anledning för regeringen att liksom när det gäller annan skotillverkning försöka att med olika försörjningsberedskapslån och liknande hjälpa till att få ordning även på den här tillverkningen? Jag tror att man i Helsingborg bland dem som står denna industri nära med stor tillfredsställelse skulle hälsa ett något mer positivt besked från statsrådet i denna fråga. Jag vet att detta också gäller för länsstyrelsen i Malmöhus län.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Det är inte så att vi med lugn ser på vad som händer. Tvärtom är vi bekymrade över vad som händer. Det är också fel som Grethe Lundblad säger att vi med lugn skulle åse hur ett lönsamt företag läggs ned. Det är ju tvärtom så att detta företag, trots att det erbjudits omfattande stöd och trots att det slutit avtal om att fortsätta sin tillverkning t. o. m. 1981, ett halvår

senare deklarerar att det inte går, att det kostar ändå mycket mer pengar.

Vi befinner oss i en situation där vi måste väga det ena mot det andra – och det måste man ju i politiken, för det är inte bara att kommendera fram det man helst av allt skulle vilja ha gjort och att allting sedan finns framdukat på bordet. Den socialdemokratiska näringspolitiken tycks f. n. gå ut på att man skall ta pengar från lönsamma företag för att stoppa in dem i olönsamma företag. Men en sådan politik skulle innebära att det blev förfärligt dåligt med sysselsättningen framöver. Jag tycker att det är att ge den ekonomiska politiken en verkligt kallsinnig utformning. Det går inte att ge löften bara för att det kan vara populärt och för att man kortsiktigt kan förvärva röster. Man säger att nu får det inte bli fler omställningar eller tal om utveckling, men det innebär ju att man hindrar utvecklingen för företag på orten som skulle kunna gå bra framöver. Genom att satsa pengar på företag med de största lönsamhetsbekymren slår man undan benen för de framtida sysselsättningsmöjligheterna.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Tretorn AB har till följd av olika dispositioner och vissa olönsamma produktionsdelar fått ett underskott, men den del av produktionen som berör stövlarna – vilken i och för sig sköts av ett eget bolag inom Tretorn, nämligen Tretorns Stövel AB – är lönsam. Det är den som jag hemställer om att handelsministern skall försöka rädda, så att den blir kvar i Sverige. Jag tycker att det är trist att behöva ha en svensk produktion utomlands av gummistövlar, trots att vi inom landet kunde ha haft en lönsam produktion. I detta fall skulle både en aktiv näringspolitik och en god försörjningsberedskap kunna ge oss anledning att göra mera aktiva insatser för att ha den här delen av Tretorns produktion kvar i landet. Det gäller bl. a. gummistövlar och vissa andra skor. I ett avspärrningsläge är det dock av betydelse att ha kvar denna produktion. Det finns alltså ingen anledning att tala om olönsam produktion när det gäller den här delen.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Jag måste verkligen reagera om någon ställer sig upp här i riksdagen och gör gällande att denna gummistövelsproduktion är lönsam. Det är ändå att gå ett steg för långt. Överstyrelsen för ekonomiskt försvar, olika konsulter m. fl. har under många år granskat denna tillverkning och funnit att den i högsta grad är olönsam. Det är ju därför man har skjutit till pengar. Varför har Grethe Lundblad tidigare i riksdagen röstat för bidrag till uppehållande av gummistövelsproduktionen om den är lönsam? Är Grethe Lundblad så pigg på att dela ut skattebetalarnas pengar att hon sitter här och röstar för bidrag på 20 milj. kr. till ett redan lönsamt företag? Det är ju alldeles orimligt. Jag reagerar mot att man försöker sprida uppfattningen att det här rör sig om någonting så fantastiskt orimligt som att ett lönsamt företag läggs ned. Är det lönsamt med gummistövelsproduktion måste man fråga sig

*Om sjukskrivning
vid förlossning*

varför vi behöver skjuta till statspengar. Herr talman! Grethe Lundblads linje är helt oförklarlig.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag har försökt att förklara att det finns olika produktionsdelar inom Tretorn och att de inverkar på varandra. Men trots att man höjde priserna på gummistövlar i höstas, har efterfrågan kvarstått. Det finns ingen större priskänslighet, eftersom det är en bra vara som behövs här i landet. Därför är personalen och andra i Helsingborgsområdet rätt upprörda över att denna produktion skall läggas ned, tydligen av rent företagsfinansiella skäl. Jag tycker att regeringen borde undersöka frågan närmare. Länsstyrelsen skulle nog också bättre kunna kartlägga vad som har hänt.

Det finns ingen större anledning att fortsätta den här debatten, eftersom handelsministern inte vill förstå att det föreligger speciella skäl för denna produktion. Vi får väl hoppas att folk inom länet och länsstyrelsen agerar mera aktivt för ett bibehållande av den här produktionen och att vi sa småningom skall kunna omvända även handelsministern, så att han i någon mån vill stödja en omkonstruktion av företaget.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Om denna tillverkning är lönsam – dvs. om konsulter, revisionsbyråer, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, näringsutskottet och andra instanser som har granskat företaget och studerat de olika divisionernas produktionskostnader har blivit vilseledda – är jag övertygad om att Näringslivsdelegationen i Malmöhus län snart kommer att se att produktionen är lönsam, varefter företaget drivs vidare och Grethe Lundblad inte behöver föreslå något ytterligare statsstöd. Grethe Lundblad har ju här i riksdagen varit med om att anslå en mängd miljoner till företaget, som tydligen är alldeles tokigt, eftersom det håller på att lägga ned en lönsam verksamhetsgren. Men kapitalismen är inte fullt så dum. Grethe Lundblad, att den lägger ned lönsamma tillverkningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 3 Om sjukskrivning vid förlossning

Statsrådet ELISABET HOLM erhöll ordet för att besvara *Karin Nordlanders* (vpk) den 7 februari anmälda fråga, 1979/80:310, och anförde:

Herr talman! Karin Nordlander har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att socialstyrelsens rekommendationer om sjukskrivning vid förlossning skall följas. Karin Nordlander har därefter meddelat att ordet sjukskrivning skall ersättas med ordet utskrivning.

I den dåvarande medicinalstyrelsens cirkulär 1960:40 med råd och anvisningar för spädbarnsvården på förlossningsanstalt (nyföddhetsvård)

sägs att moderns vårdtid på förlossningsanstalt helst inte bör understiga åtta dagar. Utvecklingen har därefter gått mot kortare vårdtider. I en utredning av socialstyrelsen om förlossningsvårdens organisation (Socialstyrelsen redovisar 1973:35) anges medelvårdtiden år 1970 vid okomplicerade förlossningar till ca sju dagar. Samma medelvårdtid redovisas för år 1979.

Det är väl känt att nyblivna mödrar ofta har en stark hemlängtan. Bl. a. detta förhållande har utgjort motiv för att effektivisera vården. Systematisk undervisning i mödra- och barnavård finns numera på de flesta BB-avdelningar i landet. På vissa håll har man förkortat vårdtiden på BB-avdelning avsevärt genom att inrätta särskilda lättvårdsavdelningar för nyförlösta kvinnor och genom samarbete med hemsjukvården.

Utvecklingen inom förlossningsvården har sålunda lett till bl. a. kortare vårdtider och försök med öppna och halvöppna vårdformer som komplement till sjukhusvården. Det är därför inte möjligt att enbart med ledning av medelvårdtiden bedöma om mödrarna erbjuds en god förlossningsservice.

Förhållandena inom förlossningsvården är inte sådana att de påkallar några åtgärder från regeringens sida. Jag vill erinra om att svensk förlossningsvård internationellt åtnjuter ett utomordentligt gott anseende.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag tackar hälsovårdsministern för svaret. Jag håller med om att vi hittills har haft och fortfarande har en bra förlossningsvård i vårt land. Till grund för detta finns ett riksdagsbeslut från 1937, där enligt sjukvårdslagen skyldighet föreligger för sjukvårdshuvudmännen att ombesörja såväl slutet som öppen förlossningsvård. Genom en utbyggd mödrahälsovård, som omfattar såväl förvård och eftervård som behandling av de sjukdomar som föranletts av graviditeten eller förlossningen, har man i stor utsträckning eliminerat riskerna för både mödrar och barn i samband med förlossning.

Vi ser allvarligt på det förhållandet att ansvariga sjukvårdspolitiker tar en tillfällig nedgång i barnafödandet som motivering för en minskning av insatserna och antalet vårdplatser inom kvinnosjukvården. Den nedgång i födelsetalen som främst skett under senare hälften av 1970-talet har f. ö. redan vänt. Det finns flera exempel på hur påtvingad sysslöshet – ungdomsarbetslösheten – påverkat barnafödandet samt på att mödrarna blir allt yngre. Vi har nu i befolkningen en ungdomstopp, den s. k. 16-årspuckeln, vilket också tyder på att vi får räkna med ett ökat barnafödande under de närmaste åren.

I Stockholms län, där frågan om nedläggning av kvinnoklinikerna är högaktuell, redovisas följande siffror som gäller antalet förlossningar i förhållande till antalet förlossningsplatser: 1978 fanns det 460 vårdplatser, och antalet förlossningar var 17 500. Under 1980 räknar vi med att det skall finnas 410 platser för 19 800 förlossningar. Antalet vårdplatser har alltså minskat med 50 under samma tid som antalet förlossningar ökat med 2 300. För övriga delar av landet vände födelsesiffrorna 1979.

Eftersom vårdplatserna på kvinnokliniker inte enbart är förbehållna förlossningsvården betyder varje indragen plats att vi får ett ökat tryck på en

*Om sjukskrivning
vid förlossning*

snabbare genomströmning av patienter. Detta leder i realiteten till att nyblivna mödrar skrivs ut tidigare än socialstyrelsen rekommenderat. Det är viktigt för alla mödrar, och särskilt för förstföderskor, att de får det stöd och den hjälp som behövs för att de skall klara både den fysiska och den psykiska påfrestning som en förlossning innebär. För detta erfordras att rekommendationerna beträffande vårdtiden följs.

I egenskap av sjuksköterska vill jag ställa följande fråga: Anser statsrådet att en nybliven mamma skall ha rätt att ligga kvar på förlossningen minst de rekommenderade sju dagarna om hon så vill?

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Karin Nordlander har också ställt en interpellation till mig som ligger väldigt nära detta ämne. Jag anser det med hänsyn till detta lämpligt att gå in på en djupare diskussion om de här frågorna i samband med besvarande av den interpellationen. Därför vill jag i dag bara hänvisa till det svar som jag nyss har avgivit.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag vill då ställa ytterligare en fråga till Elisabet Holm.

Så sent som i maj 1979 fattades det ett beslut här i riksdagen med anledning av proposition om föräldrautbildning. Där stod det att föräldrautbildningen under BB-tiden bör innebära att såväl fadern som modern får aktivt delta i vården av barnet. Faderns deltagande bör få en organiserad form genom att han inbjuds att viss tid delta i föräldrautbildningen på BB. I en annan del av föräldrautbildningen föreslås att båda föräldrarna ges tillfälle att diskutera sina upplevelser från förlossningen med t. ex. den barnmorska som tjänstgjort vid tillfället.

Det måste väl också höra till hälsovårdsministrernas angelägenheter att se till att man kan genomföra det här beslutet som riksdagen har fattat.

Att vi skall gå in på interpellationen har jag inte heller menat. Jag vill dock nämna att i lokalradion i onsdags talade en förstföderska om hur hon blev utskriven efter fem dagar – mot sin vilja. En läkare talade om att det fanns patienter som väntade på att få komma in. Trots att barnet hade gulsot och inte hade börjat äta blev hon hemskickad. Hon tyckte det var en mycket negativ upplevelse för en förstföderska att bli behandlad på detta sätt.

Den fråga som jag ställde i slutet av mitt förtra inlägg var: Anser hälsovårdsministern att kvinnor skall ha rätt att vara kvar på BB minst det rekommenderade antalet dagar?

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Det är alldeles självklart att om moderns och barnets tillstånd kräver en längre vård än den man kanske ursprungligen har beräknat, skall den vården ges. Det tycker jag som sagt är en helt självklar sak.

Enligt 5 § sjukvårdslagen (1962:242) utövar socialstyrelsen den högsta tillsynen över landstingens sjukvårdande verksamhet. Tillsynen sker genom inspektioner och överläggningar med huvudmän och personal. Jag utgår från

att styrelsen kommer att se till att rättelse sker, om styrelsen finner att förlossningsvården inte är tillfredsställande ordnad inom sjukvårdsområdet.

I 31 § sjukvårdskungörelsen regleras överläkares ansvar. Där sägs att det åligger överläkare att ansvara för sjukvårdens behöriga och ändamålsenliga handhavande inom det verksamhetsområde som har anförtrotts honom. Detta innebär bl. a. att överläkare skall ge personalen de allmänna direktiv som behövs för att sjukvården skall bedrivas på ett lämpligt sätt. Av allmänna läkarinstruktionen (1963:341) följer vidare att alla läkare är skyldiga att i sin verksamhet alltid handla i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Det här gäller alldeles självklart också förlossningsvården.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Det här låter naturligtvis mycket bra, och det är naturligtvis bra också i vissa fall. Men när det blir platsbrist, ställs ju sjukhusledningen i den situationen att den måste göra prioriteringar – man har helt enkelt inte mer än ett visst antal platser. Det är därför vi menar att det inte är tillfredsställande att man drar in ytterligare platser, när vi vet att det redan i dag finns en brist just när det gäller kvinnokliniker.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Som Karin Nordlander väl vet, förekommer inget ministerstyre i det här landet. Jag kan alltså inte gå till Stockholms läns landsting, som det tydligen gäller här, och säga: Ni får inte lägga ner några platser.

Jag tycker också att Karin Nordlander drar litet förhastade slutsatser om situationen i landet som helhet av vad som händer i Stockholms län. Förhållandena kan variera, och det kan i vissa fall vara bättre ute i landet än vad det är just här.

F. ö. tycker jag att vi kan fortsätta den här debatten i samband med att svar lämnas på den interpellation som Karin Nordlander har framställt i liknande frågor.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Det är möjligt att det är bättre på vissa håll ute i landet, men det har varit väldiga diskussioner från och till när man har lagt ner kvinnokliniker och avstånden för de blivande mödrarna blivit allt längre. Problemet är inte specifikt för Stockholms läns landsting, utan samma förhållande råder i Östersund, Härnösand – där måste man åka till Sundsvall – och på Öland och flera andra platser i landet, men vi kan återkomma till detta i interpellationsdebatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Fredagen den
15 februari 1980

Om svenskt deltagande i familjeplaneringsprojekt i Indien

Utrikesministern OLA ULLSTEN erhöill ordet för att besvara *Eva Hjelmströms* (vpk) den 10 januari anmälda interpellation. 1979/80:114, och anförde:

Herr talman! *Eva Hjelmström* har i en interpellation frågat:

1. Anser utrikesministern att ett svenskt deltagande i masssteriliseringar av kvinnor är förenligt med den svenska biståndspolitikens mål?

2. Är utrikesministern beredd att medverka till att en omprövning av Sveriges deltagande i projekt av denna typ sker och vilka etiska principer anser utrikesministern bör gälla för att ett svenskt deltagande över huvud taget skall få förekomma?

Bakgrunden till *Eva Hjelmströms* interpellation är det svenska stödet till familjeplanering i Indien. Hon berör direkt det indiska projekt för familjeplanering som Sverige och Internationella utvecklingsfonden lämnat bidrag till sedan år 1972. Projektet skulle enligt planerna ha avslutats 1978 men har försenats. Hon hänvisar vidare till ett eventuellt svenskt bidrag till ett andra befolkningsprojekt i Indien. Enligt *Eva Hjelmström* gäller detta ett projekt för sterilisering av kvinnor.

Det förstnämnda projektet har haft två syften. Det ena är att inom elva distrikt i delstaterna Karnataka och Uttar Pradesh pröva nya former för familjeplaneringsverksamhet. Projektet har därför delvis haft en forskningsinriktning. Syftet har varit att visa hur olika förändringar i programmet påverkar människors attityder till familjeplanering.

Projektets andra syfte har varit bl. a. att förstärka mödra- och barnavården, familjeplaneringsservicen och åtgärder ägnade att motivera människorna för familjeplanering. I projektet har ingått att uppföra och utrusta sammanlagt ca 1 500 hälsostationer och hälsocentraler på landsbygden samt ett antal utbildningsinstitutioner. Två forskningsinstitutioner utvärderar fortlöpande verksamheten.

Frågan om svenskt deltagande i ett andra befolkningsprojekt bereds f. n. av SIDA. Något beslut har ännu inte fattats. Den indiska framställningen gäller bl. a. uppförande av ca 2 000 hälsostationer, drygt 100 primärhälsocentraler, mindre operationssalar för 60 primärhälsocentraler och ca 50 utbildningsenheter. Målsättningarna är, enligt förslaget, att minska barnadödligheten, förbättra barnens och mödrarnas hälsotillstånd och att sänka födelsetalen.

Sterilisering är en medicinskt accepterad form för familjeplanering. Ingreppet kan göras på både kvinnor och män. Sterilisering av kvinnor är ett betydligt mer komplicerat ingrepp än sterilisering av män. Ett steriliseringsingrepp på en kvinna är i praktiken ett oåterkalleligt ingrepp. Det ställer också stora krav på bl. a. de hygieniska förhållandena.

Under det indiska undantagstillståndet bedrevs en intensiv kampanj för familjeplanering. Sterilisering – främst av män – förekom i stor omfattning, och från många håll har det rapporterats om tvång.

Om Sverige skall kunna delta i familjeplaneringsprojekt, där sterilisering

Om svenskt deltagande i familjeplaneringsprojekt i Indien

ingår som en av flera metoder, måste bestämda garantier finnas för att de som genomgår dessa operationer gör det helt frivilligt. Detta gäller naturligtvis inte minst sterilisering av kvinnor. Varje tvekan om frivilligheten i medverkan måste vara undanröjd. De hygieniska kraven måste vara uppfyllda och rättvisande information lämnas om olika metoders konsekvenser.

En förutsättning för svenskt bistånd till familjeplaneringsprogram, som innefattar sterilisering av kvinnor, är således att sådana steriliseringar är resultatet av kvinnors självständiga och fria val och därmed utesluter såväl direkta som indirekta påtryckningar. Denna förutsättning står givetvis klar för biståndsmyndigheten, SIDA, och ställer stora krav på den både när det gäller att pröva svensk medverkan i projekt där sterilisering av kvinnor ingår och när det gäller att fortlöpande följa sådana projekt.

Det främsta motivet för svenskt bistånd till familjeplanering är att förbättra kvinnornas och barnens situation. En sådan förbättring kan självfallet inte nås enbart genom upplysning om och tillgång till familjeplaneringsservice. Därför är det viktigt att familjeplaneringen inte är en isolerad företeelse utan ingår som ett led i mera allmänna åtgärder för att förbättra människors sociala villkor.

Svenskt bistånd till familjeplanering är ett viktigt medel för att bidra till kvinnans frigörelse. Att detta är oförenligt med alla former av tvång, öppna såväl som dolda, är uppenbart.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tackar Ola Ullsten för svaret på min interpellation. Samtidigt tvingas jag konstatera att man faktiskt måste vara folkpartist för att kunna ge ett sådant svar.

Bakgrunden till mina frågor är känd. SIDA har sedan ett antal år deltagit i ett s. k. familjeplaneringsprojekt i Indien tillsammans med Världsbanken genom dess organ Internationella valutafonden eller IDA. Detta familjeplaneringsprojekt är, som också utrikesministern säger i sitt svar, ännu inte utvärderat till fullo. Det står emellertid fullt klart att projektet spårade ur inte minst under tiden för undantagstillståndet, då massteriliseringar av män – ofta under hot eller tvång – var vanligt förekommande.

Jag ifrågasätter om det här tidigare projektet över huvud taget borde ha kommit till stånd, men det framstår som en självklarhet att ett nytt inte bör startas. Vad SIDA de facto ger sig in på är att utrota de fattiga i stället för fattigdomen. Vad SIDA planerar är massteriliseringar av kvinnorna, eftersom männen i dag vägrar att ställa upp. Kvinnorna förutsätts vara lättare att påverka.

Herr talman! Redan 1975 konstaterade riksrevisionsverket i sin analys av SIDA:s hälso- och familjeplaneringsbistånd att SIDA i ett stort antal länder utgick ifrån en alltför förenklad problembild. Man förutsatte att om människorna i u-länderna bara fick information om och tillgång till preventivmedel så skulle de själva komma att använda dem. SIDA verkade för och byggde själv upp familjeplaneringsprogram som organisatoriskt

Om svenskt deltagande i familjeplaneringsprojekt i Indien

isolerades från den förebyggande hälsovården. Riksrevisionsverket framhöll att insatserna gav låg effekt och accepterades dåligt av befolkningen. Riksrevisionsverket efterlyste därför en integrerad syn på familjeplaneringsområde. Man krävde att insatserna skulle sättas in i ett större perspektiv och att människorna själva skulle få ett större inflytande över projekten. I analyserna sades uttryckligen ifrån att det krävdes etiska normer för det svenska familjeplaneringsbiståndet. Några sådana normer har ännu inte sett dagens ljus.

SIDA är alltså trots avsaknaden av en utvärdering av det första projektet och trots avsaknaden av de här etiska normerna uppenbarligen beredd att gå in i ett nytt projekt.

Ola Ullsten säger i sitt interpellationssvar:

”Om Sverige skall kunna delta i familjeplaneringsprojekt, där sterilisering ingår som en av flera metoder, måste bestämda garantier finnas för att de som genomgår dessa operationer gör det helt frivilligt. --- Varje tvekan om frivilligheten i medverkan måste vara undanröjd.”

Ja, herr talman, detta låter sig naturligtvis sägas i den svenska riksdagens kammare, men hur ser det ut på den indiska landsbygden?

Det finns ett indiskt ordspråk som lyder: En liten familj är som en bäck – en stor familj är som en mäktig flod. Vill man nå resultat måste man alltså framför allt satsa på förebyggande insatser – inte på steriliseringar. Vill man nå resultat, så krävs att barnen överlever och inte dör av svält eller undernäring. Och jag frågar mig: Hur skall Ola Ullsten kunna garantera att det här sker frivilligt? Hur skall de tre biståndsarbetarna, stationerade i New Delhi och med fullt upp att göra, kunna följa upp och garantera frivilligheten?

Det är bara att konstatera att det i själva verket ingen frivillighet finns för den fattige bonden och hans hustru, när de erbjuds ett antal dollar för att kvinnan steriliserar sig. Det finns bara ett tvång – ett ekonomiskt tvång, om inte annat, ett tvång att överleva och kunna försörja familjen.

Ola Ullsten fortsätter:

”En förutsättning för svenskt bistånd till familjeplaneringsprogram, som innefattar sterilisering av kvinnor, är således att sådana steriliseringar är resultatet av kvinnors självständiga och fria val och därmed utesluter såväl direkta som indirekta påtryckningar.”

Herr talman! Detta förutsätter att projektet enbart är avsett för överklassens kvinnor i Indien, om ens för dem. Hur skall Ola Ullsten eller SIDA kunna garantera kvinnornas fria och självständiga val i ett land som Indien, där kvinnoförtrycket är allmänt och där kvinnor t. o. m. bränns ihjäl, om de inte betalar tillräcklig hemgift? Detta fria och självständiga val är en omöjlighet, och om nu denna förutsättning står så klar för biståndsorganet SIDA som Ola Ullsten påstår borde styrelsen omedelbart ta konsekvenserna av detta och dra sig ur projektet.

Utrikesministern fortsätter och säger att det främsta motivet för detta bistånd är att förbättra barnens och kvinnornas situation. Han dristar sig t. o. m. att säga att det är ett viktigt medel för kvinnans frigörelse och

försöker därmed legitimera projektet.

Men, herr talman, det här har ingenting med kvinnornas frigörelse att skaffa – tvärtom. Projektet startar i fel ände. Vad som krävs är helt andra åtgärder.

Inte stort mer än 10 % av kvinnorna i Indien kan läsa, färre och färre av dem får jobb som garanterar dem ekonomiskt oberoende, hälsovården är – trots SIDA:s generaldirektörs påstående om motsatsen – usel. Det är sådana faktorer som man borde analysera och angripa i stället för att tvinga på kvinnorna masssterilisering.

Det är i dag ett faktum i Indien att barnen är ett av de fattigas få kampmedel för att stå emot det förtryck som de upplever. Fler barn ger de fattiga försörjning på ålderdomen. Och helt bortsett från det rationella i detta upplevs det så bland de breda befolkningslagren. Därmed blir barnbegränsningsprojektet en del av ett krig mellan förtryckare och förtryckta.

Ola Ullsten ställer sig i sitt svar på förtryckarnas sida. Jag tycker, herr talman, att Ola Ullsten och SIDA:s styrelse borde se till den verklighet som finns och säga nej till projektet. Det är också ett krav som rests av SIDA-anställda, RFSU och andra organisationer.

Jag vill sluta med en förnyad fråga till Ola Ullsten: Får jag verkligen tolka svaret så, att Ola Ullsten tror att man kan lösa svältproblemen i ett land som Indien med den här typen av biståndsinsatser?

JAN BERGOVIST (s):

Herr talman! "Alla par och enskilda individer har den grundläggande mänskliga rätten att fritt och under ansvar bestämma hur många barn de skall ha och när barnen skall komma till världen samt att få upplysning, undervisning och medel för detta."

Så står det i den handlingsplan som antogs på FN:s befolkningskonferens 1974.

Sverige har gått i bräschen för familjeplaneringen, och det har varit viktigt, eftersom den i grunden enkla och självklara idén stött på många fördomar och starkt motstånd runt om i världen. Den svenska linjen har traditionellt byggt på två insikter: för det första att familjeplanering kan vara viktig för familjernas hälsa och välfärd och bidra till kvinnans frigörelse, för det andra att befolkningsutvecklingen aldrig kan frikopplas från de sociala och ekonomiska förhållandena i ett land. När vi samarbetar med ett u-land om familjeplanering måste vi alltid ha det breda perspektivet.

I de fattiga indiska landsbygdsområdena skaffar man sig många barn för att få åtminstone en överlevande son, som sedan kan dra försorg om föräldrarna. Är indierna fattiga för att de har så många barn, eller är det snarare så att de har många barn därför att de är fattiga och därför att barnadödligheten är stor? Den svåraste befolkningsfrågan för Indien är att var fjärde indier är sjuk och undernärld och att dödligheten är så stor. Bland 100 spädbarn är det 13 som dör, och i det närmaste en tredjedel av barnen dör innan de fyller fem år.

I de indiska programmen för familjevelfärd ingår hälso- och sjukvård.

Fredagen den
15 februari 1980

Om svenskt deltagande i familjeplaneringsprojekt i Indien

barna- och mödravård, men hittills har betoningen tyvärr legat på en hårdhänt sterilisering. Av de indiska par som fått hjälp till barnbegränsning är det bara 10 % som använder vanliga preventivmedel. För övriga 90 % har barnbegränsningen skett genom sterilisering. Väldigt många människor i Indien uppfattar i dag familjeplanering som samma sak som sterilisering. De senaste fem åren har det skett nästan 15 miljoner steriliseringar i landet.

För två och ett halvt år sedan gjorde den indiska regeringen en markering att sterilisering måste vara frivillig. Inför det andra befolkningsprojektet har från regeringshåll strukits under att familjeplaneringen bör ske frivilligt och inom ramen för ett brett socialt program. Det som oroar är att projektförslagen talar ett annat språk. Där finns en ensidig betoning av steriliseringsinsatserna. "Efter födseln av andra barnet bör behovet av att genomgå permanent sterilisering introduceras i förklädd skepnad", står det i projektförslaget för en av delstaterna. "Efter födseln av tredje barnet måste hälsovårdsapparaten koncentreras mot att övertyga om den absoluta nödvändigheten att undergå en permanent steriliseringsmetod."

Man frågar sig: Hur kan vi få bestämda garantier för att de som genomgår sådana steriliseringsoperationer kommer att göra det helt frivilligt? Det är inte lätt att kunna skaffa sig sådana garantier, för även inför förra befolkningsprojektet utlovades fullständig frivillighet. Det är med stor oro man ser formuleringarna i projektförslagen. Om man dessutom är medveten om de attityder som finns hos åtskilliga av den personal som har att arbeta med dessa familjevårdsprogram blir oron inte mindre. Det är mycket viktigt att vi verkligen ser till att vi inte medverkar i en tvångsterilisering av människor.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag har ett intryck av att Eva Hjelmström å ena sidan och flertalet övriga som har deltagit i familjeplaneringsdebatten å andra sidan har ganska olika utgångspunkter. Såvitt jag förstår avvisar Eva Hjelmström all slags familjeplanering. Familjeplanering innebär att man utrotar de fattiga i stället för fattigdomen, säger hon.

Det är en vanlig kommunistisk uppfattning, fördd till torgs på många internationella konferenser, präglad av en som jag tycker ganska stor brist på förståelse för de människors situation som det egentligen gäller. Det Eva Hjelmström har att sätta emot är att barnen skall användas som kampmedel – därför behövs det många barn.

Vi andra har en annan syn på mänskliga rättigheter. Familjeplanering, dvs. rätten för familjen, i första hand kvinnan, att själv bestämma hur många barn hon skall ha och när hon skall ha dem, anser vi höra till de mänskliga rättigheterna. Den typen av mänskliga rättigheter vet vi att de flesta kvinnor, de flesta familjer, i de fattiga länderna helt och hållet saknar. Därför menar vi att vi skall sätta in familjeplaneringen i de allmänna ansträngningarna för att förbättra människors sociala villkor.

Här är det möjligt att vi kan närma oss varandra litet grand, eftersom Eva Hjelmström trots allt också diskuterade familjeplaneringens inriktning. Vi

*Om svenskt del-
tagande i familje-
planeringsprojekt
i Indien*

måste se befolkningsutvecklingen i u-länderna som en del i den sociala utvecklingen.

Det är riktigt att – som framför allt Jan Bergqvist var inne på – man ofta ser barn som ett slags försäkringspremie för ålderdomen. Dessutom vet man att ganska många barn dess värre dör, och man vill skaffa sig många också av det skälet. Och det är klart att vill man förändra den här situationen och därmed förändra befolkningsutvecklingen och kvinnans situation, finns det ingen genväg förbi en allmän standardhöjning för de här människorna, en allmän social förbättring på alla fronter. Jag tror inte heller att man kan påstå att Sverige förhåller sig passivt eller är ointresserat av att delta i sådana ansträngningar. Tvärtom.

Jag har, som jag tror att Eva Hjelmström bör ha uppfattat, inte uttalat mig för det här speciella projektet. Jag har i interpellationssvaret redovisat de villkor som jag anser bör ställas för svensk medverkan i familjeplaneringsprojekt. Jag har påtalat att den svenska biståndspolitikens inriktning är den att familjeplaneringsprojektet skall vara en integrerad del av andra sociala program. Det är ett viktigt påpekande. Det innebär naturligtvis att Sverige inte kan stödja familjeplaneringsprojekt som inte innehåller andra målsättningar än att minska barnafödandet.

Jag har vidare ganska bestämt hävdad att vi inte kan delta i projekt där det kan misstänkas att de som skulle utsättas för sterilisering – vare sig det gäller män eller kvinnor men framför allt när det gäller kvinnor – gör det under någon form av tvång. Här kan det finnas olika slags tvång. Det kan finnas ett mer eller mindre brutalt fysiskt tvång som har rapporterats från Indien tidigare. Det kan också finnas ett mera försåtligt tvång: att man lockar till sterilisering med hjälp av stora ersättningar, som kan vara så stora att de är avgörande för familjernas ekonomi och alltså de facto upplevs som ett tvång: kvinnan tvingas dit, av mannen om inte annat, eftersom den ekonomiska vinningen av det hela blir så stor. Självfallet kan Sverige inte medverka i projekt som har den uppläggningsen.

Nu förutsätter jag i mitt interpellationssvar att SIDA har allt detta klart för sig – jag vet inte av vilken anledning jag inte skulle förutsätta det – och att man prövar det här projektet mycket noga. Det finns många skäl att göra det. Erfarenheterna från det tidigare familjeplaneringsprojektet, som jag redogjorde för i mitt interpellationssvar, är inte bara goda. Man bör alltså ha en utvärdering av det projektet tillgänglig för att kunna pröva om man skall delta i det projekt som det nu är fråga om.

Här finns också en ganska bred opinion emot sterilisering – eller i varje fall en opinion som ställer sig mycket tveksam till sterilisering av kvinnor i former som inte innebär att man kan vara säker på att frivilligheten är garanterad. Medicinsk expertis i Sverige och många debattörer från höger till vänster har uttalat stark oro. I den situationen måste biståndsmyndigheten – och det tror jag också att den själv har fullt klart för sig – ta särskilt stor hänsyn, eftersom man ju annars riskerar att allvarligt försvaga den svenska biståndsviljan.

Jag har, herr talman, fullt förtroende för SIDA:s förmåga att göra denna bedömning – såväl medicinskt-tekniskt som etiskt och politiskt.

Fredagen den
15 februari 1980

*Om svenskt del-
tagande i familje-
planeringsprojekt
i Indien*

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag avvisar inte all form av familjeplanering, som Ola Ullsten påstår. Men jag avvisar all form av massterilisering, inte minst av kvinnorna. Det är ju också under hygieniskt betryggande former 25 gånger farligare för en kvinna att låta sterilisera sig än för en man.

Som jag tidigare framhöll uppfattar jag det så att familjeplanering framför allt skall innebära att man satsar på förebyggande åtgärder – att man satsar på hälso- och sjukvård, mödra- och barnavård samt utbildning. Sedan kan man också inbegripa jord till de landlösa, arbete och andra faktorer.

Nu gjorde Ola Ullsten en del klarlägganden som jag tycker var bra. En utvärdering av det tidigare projektet måste ske innan man kan gå in i något nytt. Detta står inte i det första svaret som jag fick här i dag. De tidigare erfarenheterna var inte bra – det var också vad jag framhöll – och borde stämma till eftertanke.

Det är ju, som Jan Bergqvist också sade, mycket oroande att läsa de nya projektplanerna liksom de rapporter som bl. a. Staffan Bergström och Ulla-Britta Segersky har skrivit om projekten. Där pekar man bl. a. på att de kliniker som nu byggs verkar vara avsedda i första hand för gynekologiska operationer på kvinnor – och alltså inte för de förebyggande insatser som SIDA borde satsa på.

Ola Ullsten upprepar att SIDA har allt detta klart för sig, och han förutsätter att SIDA prövar projektet noggrant. Men oron kvarstår faktiskt, när ledande representanter för SIDA:s styrelse går ut och förklarar att alla dessa normer, som utrikesministern tidigare redogjorde för, är uppfyllda i det här projektet. Jag vidhåller alltså att oron kvarstår, både hos SIDA-anställda och hos andra. Ola Ullsten säger att han inte uttalat sig *för* projektet, men han har heller inte uttalat sig *mot* det.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag har inte så mycket att tillägga efter Eva Hjelmströms andra inlägg, som var mera fyllt av sans än det första. Jag vill bara rätta henne på en punkt.

SIDA har ännu inte tagit ställning till det aktuella projektet, och man kan därför inte tillvita SIDA allchanda avsikter i det avseendet. Det pågår f. n. en beredning inom SIDA, och jag har sagt att jag utgår från att man i denna kommer att ta hänsyn till alla förhållanden som är av betydelse, inkl. vad som kan komma ut av en noggrann granskning av erfarenheterna av det tidigare projektet. Även om det har funnits en hel del att säga om de tvångsinslag som kan ha förekommit mot slutet av detta projekt, har det också lett till positiva resultat. Jag kan t. ex. nämna att antalet par som använde familjeplaneringsmetoder är 50 % högre i projektdistriktet än i andra distrikt i delstaten, att förlossningar skötta av utbildad personal låg 50–100 % högre i projektdistriktet än i andra distrikt och att antalet vaccinerings av barn visserligen var mindre än planerat men trots detta låg på en högre nivå än i andra distrikt.

Detta visar att projektet har haft många positiva inslag och att det också

har varit ett integrerat projekt, där koncentrationen har legat på den hälsovårdsmässiga aspekten, i varje fall i projektets ursprungliga utformning. Att det sedan av många rapporter att döma kan ha sparat ur är jag den förste att beklaga, eftersom det är ett viktigt syfte som familjeplanerarna är ute i. Vi måste undvika den typen av erfarenheter, om vi skall kunna på ett målmedvetet sätt fortsätta att bedriva utvecklingsarbetet i u-länderna med stöd av u-ländernas eget folk och också med stöd av de människor som här i Sverige skall lämna sitt bidrag.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Av det som Ola Ullsten sade i början av sitt senaste inlägg finns det bara en slutsats att dra för SIDA:s styrelse, nämligen att dra sig ur projektet.

Sedan räknade Ola Ullsten upp en rad positiva effekter av det första IPPF-projektet. De positiva effekterna kan nås genom andra biståndsinsatser. Man kan aldrig motivera sådana tvångssteriliseringar som förekom i det sammanhanget med positiva inslag som de facto fanns, oavsett vilka dessa var.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 5 Om Sveriges inflytande på FN-organens biståndsverksamhet, m. m.

Utrikesministern OLA ULLSTEN erhöll ordet för att besvara *Ingrid Sundbergs* (m) den 23 januari anmälda interpellation, 1979/80:123, och anförde:

Herr talman! Ingrid Sundberg har i sin interpellation ställt två frågor. För det första frågar hon om jag anser det önskvärt att Sveriges inflytande på FN-organens biståndsverksamhet ökar och hur detta i så fall skall kunna ske. För det andra ställs frågan varför vi har en så stor ingående reservation på den multilaterala biståndsbudgeten och vilka möjligheter som finns till ett snabbare utnyttjande av medlen.

Jag börjar med frågan om reservationen. Problemet är här i huvudsak av teknisk natur och avser i första hand de internationella finansinstitutionerna, dvs. IDA och de regionala utvecklingsbankernas fonder för mjuk utlåning till låginkomstländer.

Orsaken till den stora reservationen är att våra bidrag till dessa institutioner i mycket stor utsträckning lämnas i form av skuldsedlar i stället för kontanter.

För IDA:s del gäller detta till 100 %. I och med att skuldsedlarna är deponerade kan institutionen göra fasta åtaganden gentemot mottagarländerna och påbörja projekt. Eftersom utbetalningarna sträcker sig över en följd av år behöver bankerna däremot inte dra på skuldsedlarna omedelbart. Man får på detta sätt en reservation som förefaller otillfredsställande stor.

Fredagen den
15 februari 1980

*Om Sveriges infly-
tande på FN-
organens bistånds-
verksamhet, m. m.*

men vinner å andra sidan att belastningen på betalningsbalansen sträcks ut över en längre tid.

I det belopp som Ingrid Sundberg hänvisat till ingår också en *oimtecknad* reservation, som f. n. uppgår till omkring 185 milj. kr. Under innevarande budgetår kommer denna reservation att sjunka på grund av att anslaget för övriga multilaterala ändamål kommer att visa underskott. En ytterligare avtrappning beräknas ske under nästa budgetår. Vi överväger i detta sammanhang på vilken nivå den oimtecknade reservationen bör ligga. Klart är att vi inom det multilaterala anslaget måste ha en viss buffert avsedd att tillgodose nya behov, exempelvis i katastrofsituationer.

Som svar på Ingrid Sundbergs första fråga vill jag instämma i att Sveriges höga bidragsandel i FN-organens operativa verksamhet ger oss ett ansvar för att i möjligaste mån påverka organens verksamhet.

För att kunna påverka arbetet måste vi ha så bra kunskap som möjligt om verksamheten på fältet. Vi har i stigande grad uppmärksammat detta och instruerat våra ambassader att hålla nära kontakt med det internationella biståndssamarbetet.

Till detta kommer att de svenska delegationerna, exempelvis vid UNDP:s och UNICEF:s årsmöten, ständigt spelar en aktiv och pådrivande roll.

Även biståndsverksamheten i FN:s fackorgan måste bevakas aktivt. Sverige är ofta medlem av styrelserna, men vi kan inte påräkna ständig representation. För detta är antalet styrelseplatser för litet. Genom ett väl utvecklat nordiskt samarbete finns det emellertid i dag en i det närmaste kontinuerlig nordisk representation. Detta samarbete innebär bl. a. att det nordiska land som innehar styrelseplatsen kan uttala sig å övriga länders vägnar.

I några fackorgan finns särskilda kommittéer för diskussion av biståndsverksamheten. Sverige avser att ta initiativ till att sådana upprättas även i andra fackorgan. På detta sätt kan vi få en bättre möjlighet att knyta ihop det bistånd som utgår genom fackorganen och som för vår del representeras dels av biståndet över den reguljära budgeten, dels av verksamhet finansierad av UNDP, dels av projekt inom ramen för samarbetet under anslagsposten Särskilda program.

Jag har här kortfattat sökt redovisa den komplicerade verklighet som vår medverkan i det internationella biståndssamarbetet representerar. De problem som Ingrid Sundberg aktualiserar är högst relevanta och vi bör ständigt sträva efter att höja effektiviteten i FN-organens biståndsverksamhet. Samtidigt bör erinras om att vårt stöd till biståndsverksamheten i FN också är en del av vår allmänna FN-politik. Genom att kanalisera medel via UNDP, UNICEF och de andra institutionerna stöder vi arbetet på att stärka de internationella organisationerna.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! I förrgår redovisades i pressen en sammanfattning av innehållet i den s. k. Brandtrappan. Här är inte tiden och platsen att nu diskutera denna. Men låt mig uttrycka min tillfredsställelse över rapportens

syn på det gemensamma ansvar för framtiden som åvilar världen i stort och på betydelsen av ett väl fungerande internationellt samarbete för att de stora globala problemen skall kunna lösas. Och jag vill också tacka utrikesministern för svaret på min interpellation, i vilket samma uppfattning kommer fram.

FN är det främsta internationella organet för internationellt samarbete och har till uppgift, förutom att trygga freden och främja respekten för mänskliga rättigheter, att arbeta för att häva social och ekonomisk underutveckling. Ett viktigt led i fullgörandet av denna uppgift är biståndsverksamheten, huvudsakligen indelad i tekniskt och finansiellt bistånd.

Min interpellation till utrikesministern berör i huvudsak det tekniska biståndet, dvs. den del av FN-biståndet som kanaliseras via UNDP, fackorganen och övriga FN-organisationer och som utgår i form av experter, konsulter och som utrustning för projekt. Till sådant multilateralt bistånd avsätter vi ca en tredjedel av vårt totala bistånd, eller för nästa budgetår nära en och en halv miljard.

Naturligtvis kan andelen sättas i fråga. Några kanske tycker den är för hög, med tanke på att multilateralt bistånd har en lägre effektivitet. Andra kan tycka att bistånd genom internationella organ garanterar en mer rättvis bedömning. Vår andel till multilateralt bistånd är emellertid efter internationella mått mätt mycket hög. Sverige hör till de länder i världen som ger mest bistånd per capita, men vi hör också till de länder som kanaliserar en mycket stor andel av det totala biståndet genom FN-organen.

Av svaret på min interpellation framgår att utrikesministern delar min uppfattning att vårt lands inflytande i de internationella fackorganen inte svarar mot storleken av vårt bistånd. Men hur skall detta inflytande kunna förstärkas? Här tycker jag att utrikesministern är litet vag i sitt svar.

Fackorganen arbetar dels med en reguljär budget, dels med extra bidrag för biståndsändamål. Ungefär hälften av fackorganens medel går till biståndsändamål, varav endast en ringa del över den reguljära budgeten. Detta skapar problem av olika slag.

Det gäller osäkerheten i medelstillgången, som försvårar projektens fullföljande och skapar personalproblem. Redovisningen av biståndsprojekten är ofta eftersatt, och informationen om projekten är ofta bristfällig. Detta i sin tur innebär att vi, även i de fall Sverige innehar en styrelsepost, har svårt att följa biståndsverksamheten och än svårare att påverka densamma.

Hur skall vi då kunna öka vårt inflytande? Tillsammans bidrar de nordiska länderna till ca 30 % av fackorganens biståndsverksamhet – och det är en mycket hög siffra. Om man grovt räknar med att hälften av organens verksamhet utgörs av bistånd, skulle det innebära att vi svarar för ca 15 % av den totala omslutningen, vilket ställer de nordiska länderna i paritet med de största bidragsgivarna. Dessa har fasta platser i styrelser och plenarkonferenser – vi har i bästa fall roterande platser som litet då och då ger oss delaktighet i styrelsearbetet.

Utrikesministern föreslår nu att våra ambassader skall hålla nära kontakt med det internationella biståndsarbetet. Jag tror att de redan gör det.

Fredagen den
15 februari 1980

Om Sveriges inflytande på FN-organens biståndsverksamhet, m. m.

Viktigare måste väl vara att ambassadernas erfarenheter av dessa kontakter kommer dem till godo som har inflytande i styrelser av olika slag. Innebär den instruktion som utrikesministern här nämner att eventuella rapporter kommer att krävas? Kommer i så fall dessa rapporter att vidarebefordras till våra representanter i de internationella organen?

Jag är medveten om att det kan vara svårt att kräva större styrelserepresentation för de nordiska länderna. Men vi har dock en andel av organens reguljära budget som uppgår till 2,75 %, dvs. obetydligt lägre än Canadas och Italiens. Inte minst Italien har ju krävt fast plats i olika organ. Men kommer man från svensk sida att föra fram förslaget att också de frivilliga bidragen skall räknas in i underlaget för erhållande av fast plats? De har ju samband med den reguljära verksamheten. Och borde inte bistånd som är finansierat genom frivilliga medel och av UNDP gås igenom i fackorganens styrande organ? Såväl utrikesministern som jag har gammal erfarenhet från UNESCO av att så inte sker.

Utrikesministern berör också det nordiska samarbetet. Platserna i styrelserna roterar ofta mellan de nordiska länderna, men det har inte alltid fungerat så bra i vad gäller informationen mellan de olika länderna. Att vi fungerar som språkrör till varandra är bra, men det räcker inte. Borde man inte tänka sig ett intensifierat samarbete i vad gäller inte bara fackorganens ordinarie verksamhet utan också på biståndssidan? Är utrikesministern nöjd med nuvarande ordning, eller kan vi vänta oss en intensifiering av denna typ av samarbete?

Jag vill ställa ytterligare en fråga, som kanske kan uppfattas som delikat. Vi har åtskilliga svenskar som innehar olika befattningar i FN-organen. Vi hade t. o. m. förmånen att en längre tid ha en svensk på FN:s högsta tjänst. Dag Hammarskjöld var omutligt internationell – det är inget att säga om det. När det däremot gäller andra befattningar litet längre ned på skalan i FN-hierarkin torde det vara riktigt att förmoda att andra länder utnyttjar tjänstemännen i högre grad än vad vi gör. Jag menar då inte utnyttja i någon negativ bemärkelse. Men har det inte blivit så, att när en svensk har fått en internationell post så släpper vi honom eller henne. I första hand utestänger vi oss då från information som andra länder på detta sätt skaffar sig. Men vi missar också möjligheter att t. ex. låta vår biståndspolitiska målsättning verka också på det internationella planet. Dessutom kan man påstå att vi sedan tjänsten har upphört i alldeles för ringa grad använder oss av den sakkunskap som personen i fråga fått. Många som gjort internationell tjänst i FN-organen har haft direkta svårigheter att få arbete vid återkomsten till vårt land – något som inte tycks vara fallet t. ex. med dem som varit anställda i OECD. Varför tar vi inte bättre vara på de svenskar som har erfarenheter av internationell tjänst?

Herr talman! Jag tog i interpellationen också upp frågan om FN-organens sviktande ekonomi, särskilt de svårigheter som följer av att alla bidragsutfästelser görs endast för ett år i taget – om ens det. Den av styrelsen för ett fackorgan föreslagna procentuella höjningen av ländernas bidrag uppnås inte alltid. I realiteten betyder detta en urholkning av organens verksamhet som

kan bli skrämmande, om man delar utrikesministerns uppfattning att man genom att kanalisera medel via UNDP, UNICEF och de andra institutionerna stöder arbetet med att stärka de internationella organisationerna. Sverige har alltså i detta avseende ett gott samvete genom våra treåriga utfästelser. Men ju mindre andra länder ger i bidrag, desto större blir vår andel – så enkelt är det.

Och då kan man kanske kritiskt granska detta: Varför skall just vi vara så stora? Kanske gör våra bidrag trots allt större nytta om de ges bilateralt? Jag ställer denna fråga retoriskt.

Biståndspolitiska utredningen har i en bilaga nr 10 redovisat en utredning som är mycket intressant. Man har gjort en jämförelse mellan SIDA:s och UNDP:s överföringskostnader vid liknande typer av bistånd. Slutsatsen är enkel: UNDP:s överföringskostnader är ungefär dubbelt så stora som SIDA:s kostnader för motsvarande bistånd. I kärva ekonomiska tider ligger det nära till hands att fråga: Skall vi fortsätta att betala så mycket extra för att visa vår tilltro till internationellt samarbete på biståndsområdet när pengarna skulle göra större nytta om de överfördes på annat sätt? Det blir i alla fall alldeles självklart att vi måste försöka öka vårt inflytande i fackorganen, inte bara för att vi – om man gör en ekonomisk beräkning – borde ha rätt till det utan också därför att vi kunde tillföra litet effektivitet.

Herr talman! Jag hade också en annan fråga i min interpellation, och den försökte utrikesministern besvara först. Men jag skall kommentera den sist, av den enkla anledningen att jag tycker mig inte alls ha fått något svar på den.

Till internationella biståndsorgan föreslås i årets budgetproposition medel på 1,471 miljarder. Samtidigt har vi i ingående reservation 1,425 miljarder i outnyttjade medel. Det är alltså medel som tidigare är anslagna över statsbudgeten till internationellt biståndssamarbete och som inte utnyttjats. Jag frågade bl. a. vad orsaken var till att medlen inte utnyttjats och får svaret att det beror på att bidragen lämnats i form av skuldsedlar i stället för kontanter. Då vill jag formulera min fråga så här: Varför har inte skuldsedlarna utnyttjats i högre grad? Varför växer reservationen? Orsaken är väl inte att det är skuldsedlar, även om jag förstår att om det varit kontanter hade man kunnat sätta in dem på amerikansk bank och varit av med dem – men det hade kanske inte varit så klokt.

Varför har alltså inte skuldsedlarna utnyttjats? Vad är orsaken till att vi har kvar lika mycket outnyttjade medel som vi i ny budget föreslår skall gå ut? Om jag bortser från den oinvecklade reservationen på 185 miljoner – som utrikesministern redogör för och som jag helt och hållet förstår behövs – så finner jag att nära 1,3 miljarder kvarstår. Varför är de inte ianspråktagna? Hur bedömer man möjligheten att de i framtiden skall kunna utnyttjas snabbare? Huvudsaken är väl ändå att det skall vara någon form av balans mellan utgående medel och anslag till nya medel. Utrikesministern använder själv ordet otillfredsställande om reservationen.

Herr talman! Internationellt bistånd är ett stort område, och det diskuteras verkligen inte så ofta här i kammaren, vilket kanske är beklagligt mot

Om Sveriges inflytande på FN-organens biståndsverksamhet, m. m.

bakgrund av de stora summor vi avsätter därtill. Jag är i alla fall tacksam över att utrikesministern har besvarat min interpellation och väntar att om möjligt få svar på de ytterligare frågor jag här har ställt.

Utrikesministern OLA ULISTEN:

Herr talman! Det är riktigt att stormakterna har permanent representation i alla FN-organ. När det gäller FN:s fackorgan och biståndsorganen har de skaffat sig det i kraft av sin politiska styrka, däremot på intet sätt i kraft av de insatser de gör i dessa organs verksamhet. Det skall för all del sägas att USA är en ganska stor bidragsgivare mätt i absoluta siffror, men ganska liten om man mäter per capita eller om man på annat sätt ställer bidraget i relation till vad man skulle kunna ge ifrån detta rika land. Jämför man de amerikanska bidragen med de svenska är det alldeles uppenbart att det man får från USA är spottstyvror. Från den andra stormakten får man knappast ens spottstyvror, utan där rör det sig om ännu mindre belopp, och när det gäller andra viktigare länder är intresset förvisso inte särskilt stort.

Naturligtvis kan man beklaga detta, men jag tror likväl att man måste finna sig i den här situationen. Det vore ännu sämre om stormakternas intresse för denna verksamhet vad det gäller representationen skulle försvinna. Jag skulle tro att detta kunde erodera de här organens ställning på ett mycket allvarligt sätt.

Ingrid Sundberg ställde också en teknisk fråga, om man inte skulle kunna låta också de frivilliga bidragen vara grundande för representationen i organen – vi talar alltså då om den representation som följer av bidragens storlek. Om detta kan man möjligen ha olika meningar, men jag föreställer mig att en svårighet kan vara att de olika ländernas representation skulle variera från år till år, beroende på storleken av deras frivilliga insatser, vilka ju kan betingas exempelvis av inträffade katastrofer och liknande. Om länderna permanent ger stora frivilliga bidrag, så kan man naturligtvis lika gärna konvertera dem i form av fasta bidrag och helst då bidrag som innebär utfästelser för flera år. Att sådana utfästelser inte förekommer är ju egentligen det stora problemet i dag. Det är detta som gör att fackorganen och biståndsorganen har svårt att arbeta långsiktigt.

Vad sedan gäller det nordiska samarbetet tror också jag att det kan förstärkas, och det får väl bli svaret på Ingrid Sundbergs fråga. Men jag vill samtidigt säga att samarbetet är ganska väl utvecklat redan som det är. Tack vare att så är fallet har Sverige indirekt via den nordiska representationen i organen ett inflytande som är väsentligt mycket större än det vi skulle få om vi agerade var för sig. Tack vare att vi kan repliera på den nordiska representationen har vi, som jag nämnde i interpellationssvaret, mer eller mindre kontinuerlig närvaro i styrelserna.

I mitt svar nämnde jag också att man till vissa fackorgan hade knutit särskilda kommittéer för att diskutera biståndens inriktning. Jag tror att det snarare är den vägen man skall gå än vägen via en strukturell förändring av styrelserrepresentationen, vilket inte nödvändigtvis ökar inflytandet över

verksamheten på det sätt man önskar – Ingrid Sundberg var f. ö. själv inne på det.

Så till frågan om hur vi utnyttjar de svenskar som arbetar som internationella tjänstemän. Skall vi inte använda dem för att öva inflytande på biståndsverksamhetens inriktning? frågar fru Sundberg. Jag är inte säker på att det är rimligt att göra detta. En internationell tjänsteman bör vara en internationell tjänsteman. Har man anställts av FAO, UNICEF, UNDP eller WHO, är det ju dessa organisationers riktlinjer som man har att hålla sig till. Jag tror att det skulle fungera ganska illa om varje land gjorde anspråk på att vara representerat, förutom av sina representanter i styrelserna, också av de tjänstemän som råkar ha sitt ursprung i det egna landet. Däremot kan man alltid hoppas att de svenskar som anställs i Förenta nationerna, vilka personer ju ganska ofta har föreslagits av svenskar med erfarenhet av svenskt biståndsarbete, ändå har den inställning till biståndsarbete som vi tycker är den riktiga. Därmed skulle de indirekt kunna verka på rätt sätt.

När det sedan gäller deras möjligheter att komma hem och få arbete tror jag att fru Sundbergs beskrivning är riktig. De har nog inte alltid så lätt att få arbete. Den svenska arbetsmarknaden fungerar på alla nivåer i rätt stor utsträckning så, att man slår vakt om dem som redan har arbete samtidigt som man har betydligt mindre intresse för dem som vill in på marknaden. Detta gäller på alla möjliga nivåer och dess värre också på den här. Det finns ett inslag av skråtänkande och provinsialism som är ganska besvärande ibland. Jag är den förste att hålla med om det.

Herr talman! Sedan till frågan om reservationerna. Det är klart att det kan tyckas egendomligt att vi på det hela taget har lika stora belopp outnyttjade som dem vi föreslår för kommande budgetår. Detta är emellertid en fördel med tanke på vår bytesbalans. Biståndsutgifterna slår inte, som Gunnar Sträng sade en gång, till sista kronan på bytesbalansen. Av det bilaterala kommer en hel del tillbaka i form av beställningar, och av det multilaterala ligger faktiskt en hel del i skuldsedlar i riksbanken och påverkar därför inte alls vår bytesbalans.

Att det förhåller sig på detta sätt innebär för den skull inte att pengarna från biståndssynpunkt är helt ineffektiva. Biståndsorganen, i detta fall främst IDA, kan med åberopande av dessa åtaganden från Sveriges sida i sin tur göra åtaganden: starta projekt, göra förundersökningar osv. Det skulle de inte kunna göra, om de inte hade tillgång till våra bidragsutfästelser. Dessa görs på treårsbasis, medan IDA:s planeringscykel ofta omfattar upp till tio år. Det är väl detta som skapar det här förhållandet.

Skulle vi drastiskt gå in för lägre reservationer, måste, såvitt jag förstår, en av två saker inträffa. Antingen skulle man provocera de internationella biståndsorganen att arbeta snabbare än de egentligen har resurser till – och det vore inte bra – eller också skulle det innebära att det svenska bidraget minskas för att den vägen undgå stora reservationer. Men detta skulle inte heller vara bra, eftersom vår policy är att stödja de internationella biståndsorganen, i varje fall i den nuvarande omfattningen.

Sedan skall jag kanske också svara på Ingrid Sundbergs fråga om Sverige

Om Sveriges inflytande på FN-organens biståndsverksamhet, m. m.

Fredagen den
15 februari 1980

*Om Sveriges infly-
tande på FN-
organens bistånds-
verksamhet, m. m.*

nödvändigtvis måste ge så stora bidrag. Kan inte Sverige, när andra länder minskar sina anslag och Sverige alltså kommer upp ytterligare procentuellt, också minska anslagen så att Sverige åtminstone behåller pariteten andelsmässigt?

Hittills har vår politik varit att arbeta för att andra länder skall öka sina anslag. Jag har åtskilliga gånger varit med och tjatat om den orimliga fördelningen av insatserna mellan små och stora länder. Det har jag gjort både i högtidliga tal i FN och vid privata samtal med representanter för FN:s olika bistånds- och fackorgan. Samtidigt har jag sagt att detta ändå inte är något förbådande av en svensk neddragning av insatserna. T. v. får vi hoppas att en fördelningsmässigt rättvisare finansiering mellan givarländerna skall kunna åstadkommas genom att de större länderna tar sitt ansvar på ett bättre sätt än de hittills gjort.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på alla de frågor som blev en följd av utrikesministerns svar.

Först några ord om reservationen. Jag instämmer i princip helt och hållet i vad utrikesministern här har sagt. Men man kan ju vara litet elak och säga att vi för att vi skall kunna uppfylla vårt enprocentsmål gör en avskrivning och lägger en skuldsedel i riksbanken. Medlen i fråga växer i storlek och utnyttjas inte på det sätt som skulle vara önskvärt om man ser till det behov av bistånd och hjälp som finns i tredje världen.

Utrikesministern instämde i mitt uttalande att det finns svårigheter bl. a. när det gäller att utnyttja den kapacitet och de kunskaper som våra internationella tjänstemän har. Det var glädjande att höra det. Men samtidigt kan man säga att just den osäkerhet som många i internationell tjänst i FN eller något FN-organ upplever när det gäller den framtida sysselsättningen, möjligheten att komma tillbaka till Sverige samt möjligheterna att kunna utnyttja sina nyförvärvade kunskaper gör att svenska ungdomar, och kanske även äldre, är mindre benägna att söka sådana tjänster som utrikesministern här talat om och som bl. a. innebär att målen för vår biståndspolitik skall kunna komma till uttryck i det internationella arbetet. Det är säkert inte obekant för utrikesministern att vi har svårigheter när det gäller att i högre grad få folk att ta sådana tjänster. Det gäller såväl tjänster ute på fältet som inom den mer centrala delen av organets förvaltning.

När det gäller det nordiska samarbetet förefaller utrikesministern att vara mera nöjd än de som arbetar vid de olika organen. I det fallet som i så många andra fall är det naturligtvis en fråga om att tiden inte räcker till, att personalen inte räcker till och att det finns tekniska svårigheter. Men utrikesministern ger här uttryck för en positiv inställning. På min konkreta fråga om utrikesministern tycker att arbetet skulle kunna intensifieras fick jag inget svar. Men jag tar utrikesministerns positiva grundton som ett tecken på att så skulle kunna bli fallet.

Utrikesministern nämnde i sitt svar de kommittéer som har att behandla

biståndsfrågorna. Det var en mycket positiv del av svaret. Jag skulle här vilja fråga: Tänker sig utrikesministern att dessa kommittéer skall vara "open ended" så till vida att de länder som har intresse av den här typen av bistånd och av fackorganen självfallet skall få vara med i detta arbete?

Jag skulle också vilja säga något ytterligare om det nordiska samarbetet. Kan man inte tänka sig att representanterna från de nordiska länderna får ingå i varandras delegationer, så att man därmed kan åstadkomma en förstärkning? Sådant har ju förekommit. Jag tror att det var Världshälsoorganisationen som hade en delegation i samband med en nutritionskonferens, som tydligen gav mycket goda resultat.

När det gäller representanter i delegationer vet jag, och det vet säkert utrikesministern också, att man från SIDA har framfört önskemål om att få sända en biståndsexpert till delegationen i Genève för att man bättre skall kunna följa biståndsarbetet på det internationella planet. Hurudan är utrikesministerns inställning till den av SIDA framförda önskan?

Herr talman! Det är ingen fulltalig kammare när vi diskuterar multilateralt bistånd, men, som jag framhöll tidigare, det är en stor och viktig post i statsbudgeten, och jag tycker det är glädjande att de här synpunkterna i alla händelser har fått komma fram.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Får jag bara som exempel på att Sverige inte accepterar vilken bidragsfördelning som helst nämna att vi ju med riksdagens stöd gick ned från 3,8 % till 3 % som bidragsandel när det gäller den internationella utvecklingsfonden. Det innebär en relativ besparing på 400 miljoner på tre år.

Det är möjligt att jag alltid låter mer optimistisk än verkligheten tillåter, kanske också när jag talar om nordiskt samarbete på biståndsområdet. Jag tycker att man skall vara en aning mer optimistisk än som är motiverat, för att få någonting att rulla på. Man får inte bara stapla svårigheter. Man måste också dra litet grand. Det brukar i regel ge resultat också när det gäller nordiskt samarbete. Jag tycker att det nordiska samarbetet inom FN, även om det inte är unikt i och för sig, ändå fungerar väl. Det pågår dagliga konsultationer mellan de nordiska länderna. Det pågår ämbetsmannamöten mellan de nordiska ländernas biståndsdepartement. Det pågår ett flitigt umgänge mellan de nordiska bistånds- och utrikesministrarna, både per telefon och på annat sätt. Man diskuterar gemensamt uppträdande i mycket stor utsträckning, mycket större utsträckning än mellan Sverige och några andra länder. Det är klart att detta kan utvecklas ännu mer.

Det finns säkert åtskilliga byråkratiska hinder som kan undanröjas. Men det finns naturligtvis också skillnader i förutsättningar mellan de nordiska länderna som gör att man inte alltid kan bli överens om vad man faktiskt skall göra, t. ex. när det handlar om att lämna bidrag.

Visst tycker jag att de här kommittéerna, knutna till fackorganen för att diskutera deras biståndsverksamhet, skall vara öppna för dem som vill delta i deras verksamhet. Jag vet inte så mycket om erfarenheterna från den här

Fredagen den
15 februari 1980

*Om Sveriges infly-
tande på FN-
organens bistånds-
verksamhet, m. m.*

verksamheten, men jag tror att det är en riktig tanke att ha diskussioner i särskilda kommittéer kring den del av fackorganens uppgift som handlar om biståndsverksamhet. De sysslar ju också med ganska mycket annat.

Jag vill inte gå in på frågan om vi skall sända en biståndsexpert till delegationen i Genève. Någonstans upphör en utrikesministers revir och vidtar administrativ personals.

Vad gäller enprocentsmålet tycker jag att man gott kan försvara att en del av pengarna ligger i riksbanken, när de genom att göra det ändå är effektiva och kan, som jag påpekade tidigare, medge utfästelser från internationella organisationer. Vi behöver inte skämmas för det.

Till sist vill jag, herr talman, instämma i Ingrid Sundbergs iakttagelse att kammaren inte är fulltalig. Det är alltid en ganska liten tapper skara som är med när det diskuteras bistånd – både i kammaren och utanför kammaren. Jag tycker det är bra att derna tappra skara håller ut.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 6 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1979/80:74 till näringsutskottet

§ 7 Föredrogs och hänvisades

Motion

1979/80:1905 till finansutskottet

§ 8 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningarna 1979/80:143–145

§ 9 Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1979/80:21 med anledning av propositionen 1979/80:60 om ändrade regler för redovisning av kupongskatt

Justitieukskottets betänkande

1979/80:20 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till åklagarväsendet

Lagutskottets betänkanden

1979/80:19 med anledning av regeringens proposition 1979/80:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt gäller förslag till lag om ändring i patentlagen (1967:837)

1979/80:24 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till Bokföringsnämnden

Utbildningsutskottets betänkande

1979/80:16 med anledning av propositionen 1979/80:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt gäller vissa anslag inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Trafikutskottets betänkande

1979/80:8 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till Kommunikationsdepartementet m. m.

Jordbruksutskottets betänkande

1979/80:25 med anledning av motioner om naturresurs- och miljöpolitiken m. m.

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1979/80:13 med anledning av redogörelsen 1979/80:3 för riksdagens löne-
delegations verksamhet under år 1979

1979/80:14 med anledning av propositionen 1979/80:73 om garanti för lån till
Stiftelsen Samhällsföretag

Nr 86

Fredagen den
15 februari 1980

*Anmälan av inter-
pellation*

§ 10 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordflades följande interpellation som ingivits till kammar-
kansliet

den 15 februari

1979/80:146 av *Inga Lantz* (vpk) till socialministern om utbyggnaden av
barnomsorgen:

Kommunerna kommer inte att klara överenskommelsen att bygga 150 000
nya platser inom barnomsorgen. Den främsta orsaken till att målsättningen
inte kan genomföras är att kommunerna saknar ekonomiska resurser.
Statens del av det ekonomiska ansvaret för barnstugorna har ständigt sjunkit
sedan 1975. I dag täcker statsbidraget bara 45 % av de verkliga kostnader-
na.

I stället för att bygga ut antalet daghemplatser satsar kommunerna nu på
familjedaghem. Familjedaghemmen är redan nu och kommer ännu mer i
framtiden att bli en alternativ barnomsorgsform i stället för att vara ett
komplement, om inte antalet daghemplatser kraftigt ökas. Det innebär en
klar försämring av barnomsorgens kvalitet.

Antalet platser i familjedaghem kommer att bli 25 000 i stället för de 5 000
som var planerade i femårsplanen. Satsningen på familjedaghem är
ideologiskt betingad, och borgerliga politiker har länge i skilda sammanhang
förespråkade familjedaghem. För barnen betyder satsningen på familjedag-

hem att de får en sämre barnomsorg. För kvinnorna betyder den att de blir kvar i ett dåligt avlönat hemarbete.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga socialministern:

Överensstämmer kommunernas satsning på familjedaghem i stället för daghem och fritidshem med regeringens politik för barnomsorgen?

Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att möjliggöra en ökad utbyggnadstakt inom barnomsorgen?

§ 11 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 14 februari

1979/80:334 av *Birger Rosqvist* (s) till statsrådet Karin Andersson om informationen till invandrare i samhällsfrågor:

Anser statsrådet det vara angeläget att information till invandrarna i samhällsviktiga frågor sker på ett korrekt sätt och, när så icke är fallet, hur ingriper då statsrådet?

1979/80:335 av *Eva Winther* (fp) till kommunikationsministern om bibehållande av flyglinjen Gällivare–Luleå:

Gällivare flygplats invigdes 1971. Den sågs som ett led i samarbetet på att göra Sverige "rundare" och mottogs med glädje av malmfältsborna. Nu anser Linjeflyg AB att linjen Gällivare–Luleå är alltför olönsam och vill lägga ner den om inte förutsättningarna för driften kan ändras. Flyglinjen Gällivare–Luleå är av avgörande betydelse för näringslivets utveckling. Beslutet om den statliga stiftelsen servicecentralen byggde bl. a. på förutsättningen att det fanns tre dagliga flygförbindelser i båda riktningarna.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga kommunikationsministern:

Anser kommunikationsministern att det är rimligt att lägga ner flyglinjen Gällivare–Luleå?

1979/80:336 av *Pär Granstedt* (c) till statsrådet Elisabet Holm om sjukvårdsberedskapen vid reaktorolyckor:

En stor reaktorolycka kan under ogynnsamma omständigheter leda till hundratals till tusentals dödsfall i akuta skador och dessutom till tusentals till tiotusentals dödsfall i cancer.

För att i någon mån begränsa antalet dödsfall och lindra de drabbade människornas lidanden är det viktigt att alla strålskadade snabbt får en kompetent vård. Det kan i extrema fall komma att röra sig om tusentals människor som blir i behov av specialistvård med mycket kort varsel.

Vilken beredskap finns inom den svenska sjukvården för att ge tillfredsställande vård åt de tusentals människor som under olyckliga omständigheter kan behöva sådan efter en stor reaktorolycka?

Nr 86

Fredagen den
15 februari 1980

den 15 februari

*Meddelande om
frågor*

1979/80:337 av *Eva Hjelmström* (vpk) till utrikesministern om planerad försäljning av patrullbåtar till Oman:

Enligt uppgifter i massmedia planerar Sverige att exportera s. k. civila patrullbåtar till flera stater kring Persiska viken, bl. a. till Oman, där det finns en organiserad befrielse rörelse (PFLO).

En sådan försäljning måste anses klart strida mot riksdagens beslut om vapenexport. Det vore naivt att tro att patrullbåtarna i fråga i ett av världens just nu mest strategiska områden, och där förtrycket av den inhemska befolkningen är stort, skulle användas enbart för civila ändamål.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga utrikesministern:

Anser utrikesministern att försäljning av svenska patrullbåtar till Oman står i överensstämmelse med riksdagens beslut om reglerna för vapenexport?

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 10.41.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert